

ГЕНЕРАЛ ГАЙДА І ЧЕСЬКИЙ ФАШІЗМ.

В чехословацькій республіці, найдемократичнішій із всіх демократій на світі, стався скандал. Генерал генерального штабу Гайда перше збільшувачився, потім зфашистився. За державні гроші чехословацької демократичної республіки почав організувати фашизм. А там, як відомо, президентом досмертним є гуманіст-соціаліст Масарик, міністрами ж є соціалісти, або мало що не соціалісти. І під їх покровом генерал Гайда почав організувати фашизм.

З приводу цього багато пишуть балачки в цілій Європі. Бо на початку ніхто не знав, що сталося. Одні казали, що Гайда збільшувачився, другі — він став шпיוном і пошкравдав якесь там тайні державні документи й сам пропав з ними і т. ін. А на ділі нічого такого не сталося. Гайда став фашистом і на тому скінчилося.

Про це пише в "Пролетарській Правді" відомий чеський комуніст В. Фрайбх. А що він в цій статті малює не тільки хлестаковщину самого генерала, але й стан чехословацької республіки та демократії, то ніше ми наводимо статтю т. Фрайбха в цілості.

Ось вона.

Відставкою начальника чехословацького генерального штабу, відомого генерала Гайди, кінчається перший етап у розвитку чехословацького фашизму. — Етап боротьби чеської буржуазії за рахунок класової диктатури, необмеженої рамками парламентського конституціоналізму. Але це тільки перший етап, бо передумови фашизму в Чехословаччині з відставкою Гайди не зникли.

Прагнення фінансової та промислової буржуазії повної диктатури неминуче триватимуть і далі й цілком законно породять нову внутрішню політичну кризу, коли дилема: фашизм чи влада робітництва (спільно з селянством) стане на порядок денний.

Які ті загальні обставини, що висунули колишнього антекарського учня Гайду на пост начальника генштабу в чехословацькій армії й зосередили на ньому протигром бачення місцевих громадських уяву?

Перед чеською буржуазією з самого початку існування чехословацької республіки стояли три великі проблеми: економічна, соціальна та національна. Своєрідність і сутність економічної проблеми в Чехословаччині є ось у чому: на території Чехословаччини зосереджено мало не 70 відсотків усієї промисловості колишньої австрійської монархії. Після того, як розвалилася Австрія, для

тієї величезної промисловості лишився тільки невеликий внутрішній ринок держави з 13½ мільйонами людності. Чехословацькій індустрії потрібний вихід на закордонний ринок. Компенсувати втрату колишнього австрійського ринку з 50 мільйонами людності надзвичайно трудно. Велика конкуренція — це загальне явище в післявоєнній Європі. Чехословацька промисловість тепер змушена конкурувати з німецькою, англійською та італійською промисловістю.

Чехословацька буржуазія, шукаючи, як розв'язати економічну кризу й проблему ринку, насамперед уявляється до зменшення заробітної платні. Тут ми переходимо до соціальної проблеми в Чехословаччині. Завдяки великій промисловості в Чехословаччині виріс могутній робітничий рух, де комуністична партія займає чільне місце. Компартия Чехословаччини є не тільки найбільша робітничая партія, а й найбільша політична партія взагалі в країні. І ось у ділянці соціальної буржуазно-капіталістичне розв'язання економічної проблеми зв'язане з придурченням робітничого руху. Приборкати робітничий рух, переважно компартию — така основна політична проблема перед чеською буржуазією. Але, щоб розв'язати це завдання, режим демократичного парламентаризму не дає досить засобів.

Третя проблема — це національне питання. У Чехословаччині є понад 3½ мільйона Німців, добре організованих і економічно дуже (поруч із 4 мільйонами Малярів та Українців); асимілювати їх надзвичайно трудно. Для цього чеській буржуазії бракує політичної й економічної сили. Але "парламентське" розв'язання національної проблеми в Чехословаччині можливе не тільки на ґрунті чималих економічних та політичних поступок від чеської буржуазії.

Скритий внутрішній стан країни, хронічна економічна та соціальна криза разом з упертою національною боротьбою — ось це спричинило в чеській буржуазії намагання розв'язати цю проблему національно-капіталістичною диктатурою, оскільки рамки парламентаризму за теперішнього стану є пануючі класи за вузькі.

Ось які обставини спонукують велику чеську буржуазію й насамперед національно-демократичну партію ставати на шлях фашизму.

Національно-демократична партія, що орієнтується на фашизм, одержала у виборах до

парламенту 270 тисяч голосів, тобто трошки більше, як 4 відсотків всіх голосів. З організаційного погляду вона теж не дуже сильна. Її партійна організація має не більше як 20 тисяч членів. Але партія має велику силу в державному апараті. Майже всі вищі посади в армії та в міністерстві внутрішніх справ займають її прихильники. Тому цілком натурально є думка використати державний апарат, як ініціатора фашизму. Таким способом, завдяки стратегічному розподілу сил, на сцену виступає Гайда — начальник генерального штабу.

Цікаво навести кілька біографічних рис із життя Гайди, тим більше, що фашизм майже скрізь виступає, як оборонець "громадської моралі".

Радуга Гайда (справжнє ім'я — Рудольф Гейдель) скінчив три класи гімназії, а потім вступив на службу, як аптекарський учень в однім невеличкім чеськім містечку. Мавши 17 років, він хлопчиком вступив добровільно до австрійської армії й дослужився там чину фельдфебеля. Ще перед початком війни він утік до Чорногорії. 1915 р. він раптом виступив у сербській армії як лікар. 1916 р. він з'явився у сербській дивізії в Олесе в чині лікаря-капітана й робить операції сербським солдатам. Далі він переходить до чехословацьких легіонів. У Сибіру він зробився керівцем білого повстання й одержав чин генерала. Колишній призначив його на командира сибірської армії. 1919 року, після того, як Стефанік, перший чехословацький міністр військових справ, віддав легіон Гайду змушений був податися до дімісії. До Чехословаччини він повернувся без чину. Деякий час його не приймали на службу в армію. Тоді він виявив бажання вступити до червоної армії. Коли йому відмовили, в ньому знову "прокинувся" чеський націоналізм, і він зв'язався з країнами правих елементів чеської буржуазії. Через якийсь час після того, як у Чехословаччині придурчено загальний страйк, який показав величезну силу компартии, Гайда повертається на службу до армії. Загальний страйк показав чеській буржуазії, що їй потрібен генерал із стажем громадянської війни. З цього погляду діяльність Гайди в Сибіру є йому найкращий стаж. Уряд, де соціал-реформісти мають 8 портфелів, призначив його на команданта дивізії в Словаччині, тобто країні, де найбільша "червона небезпека". Гайда — кепський жовнір. Підчас маневрів у Словаччині він виявив свою повну невідповідність до вищих військових посад. Маршал Фош схаактеризував його, як

"здібного командира батальйону". Проте Гайда висувався. Нарешті, він попадає до генштабу в Празі й робиться відповідальним керівником чехословацької армії.

Комуністична партія з самого початку, як Гайда повернувся на службу, протестувала проти його призначення, посилюючи на його діяльність у Сибіру. Вже 1922 р. комуністичні послі в парламенті доводили, що Гайда близький до фашизму. Але тоді соціал-демократи боролися Гайду. Наприкінці 1925 р. цілком виявилось, що в Гайді не тільки є зв'язки з фашистськими організаціями, а й що він є їхній надхненник. Він організував спілку так званих "незалежних легіонерів", куди вступило майже все вище офіцество. З часом спілка незалежних легіонерів перетворилася в організаційну базу фашистського перевороту, до якого готувалися. І коли весною 1926 року виявилось, що Гайда озброєно ручними гранатами своїх прихильників у пражській залозі, це занепокоїло соціал-реформістів. Президент республіки Масарик разом із соціал-демократами почав кампанію проти Гайди. Але боротьбу провадили дуже мляво й неосвідчено. Гайда змушений був податися до дімісії, але цим фашистської небезпеки не ліквідували.

У Гайді лишилися свої прихильники в армії. Найвищий державний апарат чим безпосередньо належить до фашизму, чим має до нього симпатії. Справжній ліквідації фашистської небезпеки — це утворення єдиного пролетарського фронту, утворення організації пролетарської оборони, чистка державного апарату, нещадна боротьба з великою буржуазією, що ховається за спиною фашизму. Але на це соціал-реформісти не пішли й задовольнилися нікчемним компромісом: відставкою Гайди.

Але основних політичних та економічних проблем у Чехословаччині не розв'язано, і становище країни спонукає буржуазію розв'язувати питання утворення отвертої диктатури, — тому можна чекати, що через якийсь час внутрішня політична криза в зв'язку з наступом фашизму розгориться знову.

В. Фрайбх.

КАМПАНІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ КОМПАРТИІ.

Французька компартія відбула в половині вересня велику масову кампанію під гаслом збільшення заробітної платні, охорона 8-годинного дня праці, скасування загальногромадського податку й розв'язання парламенту. Кампанія розпочалася масовими мітингами в Парижі.

На образку показано площу Телелева (бувши Миколаївська). Напереді зі східними будинком аероклубу, угорі миколаївський собор, напроти/собиру з лівого боку будинок Всеукраїнського Центр. Виконкому.

"СНЕП ШАТС".

ДАТИ, ЧИ НЕ ДАТИ?

Підчас останньої передвиборчої кампанії консервативна й ліберальна партії хотіли винажити Укр. Роб. Дім на свої політичні мітінги.

Подали ціну на 35 дол. за один раз.

Досить добрі гроші для У. Р. Д. на колонії!

А грошей в осені такі треба: на податок, асекурацію, опалі інші росходи.

От винажити-б з п'ять-шість разів і вже може бути й різні росходи протягом цілого року. А панські політичні партії дади-б навіть і 50 дол. за один раз, як-би так був поторгувалися з ними.

Вони добре зрозуміли значіння мати свої політичні мітінги в У. Р. Д.

Між членами горяча дискусія: дати, чи не дати?

— Я даю пропозицію, аби винажити.

— Я також за цим самим.

— Має ще хто що "до цього сказати"? — спитав голова.

— Всі помахають головами і на їх очах немов було написано: "не-дати".

Встав товариш, що піддав пропозицію, аби винажити і старався переконати всіх членів, що це нічого нам не пошкодить.

— Вони хай дають гроші, а ми будемо голосувати на кого самі схочемо. В нашій дистрикті є також робітничий кандидат, отже я впевнений, що українське робітництво віддасть свої голоси на робітничого кандидата без огляду на те, чи

ми винаймемо У. Р. Д. консерватам, чи лібералам. А он патріоти пускають до своєї сали всіх і побирають гроші.

— Товариш голова! Я особисто ніколи не згоджуся на те, аби винажити У. Р. Д. тим партіям. Що "патріоти" винаймають, то це їх справа. Вони лише на те існують, щоб торгувати. Але наша організація цього не може зробити. Ми не можемо проминати нашої ідеї за кілька десятків.

— Правда, правда, — піддержав ще один член. — Справа маєється так: Багато українських робітників і робітниць нашої місцевості не належать до ніякої організації, не приходять на ніякі передвиборчі мітінги, а все дивляться на нас, зорганізованих робітників, куди ми будемо голосувати, що будемо робити і т. д. Коли ми винаймемо нашу салью для якої небудь із панських партій, то ті робітники і робітничі товари замішяться. Вони можуть віддати свої голоси на ліберала, або консервата, кажучи: "Як його впустили до У. Р. Д., то він певно має бути добрим".

Отже, ми можемо заробити 150 доларів, а втратити двіста голосів на шкоду робітничого кандидата!

— Браво, браво!

— Не дати!

Один, чи двох членів, які все люблять набувати щось без труда, такі все обстоювали, аби винажити салью, "то менше самі будемо давати", але їхні пропозиції зістали побиті.

— Ми годимося самі зложити по два долари на нашій відатку і салью не винажити!

Драпака.

РІЖНІ ВІСТІ.

ЩЕ РІК КАТОРНИ ТОВ. ЛАНЦУКОВИ.

Недавно варшавський апеляційний суд розглянув обидва вироків в справі колишнього посла польського союму тов. Ланцуківського, засудженого двічі на 3 роки каторжної тюрми.

На підставі одного з артикулів колишнього царського кодексу законів, суд постановив збільшити кару ще 1-им роком тюрми.

КОМУНІСТИЧНІ ВІДОЗВИ.

Як повідомляє "Савецька Беларусь", в ніч з 8 на 9 вересня, в околицях Вілны розкидано силу комуністичних відозв білоруською, польською, російською та єврейською мовами.

ТЕКСТИЛЬНИКИ ВИМАГАЮТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ ПЛАТНІ.

З Варшави повідомляють, що спілка робітників текстильників повідомила підприємців, що даме попередню колективну угоду з ними й вимагає збільшити заробітну платню на 15 відсотків, як-що підприємці відмовлять, можливе оголошення страйку.

1.400 ІНТЕРПЕЛЯЦІЙ.

В президії ради міністрів Польщі збиралося коло 1.400 посольських інтерпеляцій, на яких польський уряд не дав жадної відповіді. Більшу частину інтерпеляцій подали до ради міністрів послі національних меншостей.

ЧИ ВИ ВЖЕ ЧИТАЛИ

найновішу книжку відомого робітничого письменника М. ІРЧАНА

КАРПАТСЬКА НІЧ

що недавно вийшла з друку? Якщо немає її в вас, самі, або ваші знайомі, то поспішайте купити, а будете мати корисну книжку в хаті. Не тратьте, бома вартості нинішньої, тоді, як ви перекладаєте її. Це довша повість з воєнних часів в Галичині і з життя робітництва в Америці. Коли читаете, то не можете так довго відірватися від книжки, доки не перекладете до кінця.

Письменник М. Ірчан сам переклав нічну і вірно описує всі ті страшні події в старому краю. Читачи "Карпатську ніч" в різноманітній доступній формі, бо ціла книжка написана незвичайно зрозумілою мовою. Надрукована вона на найкращому папері, окладина з артистичним малюнком в двох кольорах.

Купіть, а ніколи не пожалуйте! Розповсюдуйте скрізь цю книжку.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ ЗА КНИЖКУ.

Замовлення з грішми посилайте на таку адресу:

Ukrainian Labor News
Cor. Pritchard & McGregor
Winnipeg, Man.

Не забувайте про пресовий фонд одинокої української робітничої газети в Канаді!

ГЕМЛІН ГАРЛЕНД.

"THE SILENT EATERS".

(Взято з твору "Книга про Американських Індіанців", видання Гарпера і Братів в Нью-Йорку.)

За спеціальним дозволом автора.

(Переклад М. Волинця.)

(Продовження.)

Мій народ уявляв експедицію Кастера як незаконний наїзд на свої землі, так само, далеко на полудне наші приятелі, Огалеласі, доносили, що інші білі люди без ніякої умови посуваються на захід, будучи залізними й женучи бобалів перед собою. Це були найбільш алармуючі вісті.

Ситінг Бул слухав ці оповідання заклопотано, сподіючись що пісаниці вводить його в блуд. Він бачив і цією силою ненавидів всіх пісаниць, які після цього приїздили й привозили дарунки; а комісія, яка прибула в його кемпу в 1875 році, застала його з дуже хмурым обличчям і дуже гострим в балації. Ніколи він ще не давав такої волі язикові.

Вони казали: "Ми прийшли купити гори".

Він відповів: "Я не хочу продавати".

"Ми добре заплатимо за рентавона верхів — за високі місця, на яких є золото".

"Я не можу репутувати; гори належать до мого народу" — сказав він.

"Ми твої приятелі. Ти краще продай, бо коли не продаєш, білі люди візьмуть гори безплатно. Вони йдуть, як повні. Нічого не може їх спинити; вони вже вирішили. Ти воюєш на програну".

"Я не продам", він відповів, і повернувшись на п'ятах, і вони також пішли з нічим.

Той вечір він сказав до своїх "Silent Eaters": "Так довго, як бобали нас не оставлять, ми забезпечені. Цього ніяк не може бути, щоб Ве-

ликий Дух дозволив білим людям зрабувати у нас землю й засоби для життя. Він створив нас такими, якими ми є і так довго, як ми йдемо нашим історичним шляхом, ми є добрими в його очах".

Однак його приятелі бачили, що він дуже занепокоєний. Тимчасом білі мисливці вбивали бобалів на шкіри. Вони вбивали більше для розривки. Отари зникали, як хмари на небі, їх кости вкривали рівнину, і мій чіф почав боятися, що коміснери казали правду. Він почав сумніватися в продовження існування своєї раси.

III.

БИТВА КОЛО ВЕЛИКОГО РОГА.

На весні 1876 року, після вашої рахуни, наспіла до нас вістка, що війська бють наших братів, а хутко після цього прийшли до нашого табору Чейеніси й повідомили чіфа:

"Жовніри Вашингтону йдуть на вас війною. Вони мають намір забрати вас силою на резерви".

Ця вістка глибоко зворушила Ситінг Була.

"Чому вони це роблять? Я з ними не воюю. Вони нездаді для поживи. Я вбиваю лише дичину — звірів, яких ми потребуємо для поживи. Я завжди стою за мир. Він, що знає мене, буде свідками, що я найбільше радію з того, що є миродайником. Я посереднячаю з охотою. Тепер я згоджуся підписатися. Щоб показати їм, що ми не хочемо воювати, я перенесу табір. Ми підемо в глибину заходу, де земля дуже тверда для плуга, далеко від білого чоловіка і там будемо жити спокійно. Там земля для мисливців; ті, що обробляють землю, ніколи не прийдуть туди, щоб виласнити нас".

Після довгої дискусії його план потвердже-

но. Це був дуже сумний день для нас, коли нам наказано лишити наші рідні гори і йти в чужу землю, далеко від могил наших пращів. Розпучливі пісні залунали в помешканнях, коли політ табору обходив їх, даючи наказ збиратися, а деякі чіфи хотіли стояти і воювати.

"Ми віддаємо наші землі ворогам" — казали вони, — "Ми кидаємо в пащу вовкам частину нашої, — ми кидаємо в пащу вовкам частину нашої, щоб спасти решту".

Наш табір був тоді в Печерних Горах між Великою рікою і головними водами Мору. Ми вирушили великою процесією на захід, посуваючись стало і так дійшли до долини Півдєр Ріки. Там ми стрінули триста родин Чейенісів під проводом Крейзі Горса, Американ Горса і Ту Муна. Американ Горс сказав нам:

"Ми готові битися. Генерал Крук воює проти нас, але ми побили вже його один раз і ми можемо зробити це ще раз. Тепер ми підемо з вами, отаборимося з вами і будемо битися, коли на це прийде час. Наше шастя хай буде вашим шастям. Щоби не сталося, ми поділимося цим з вами".

"Війни зовсім не потрібно, — сказав мій чіф серіозно. — Ми зрелися своїм землі, ми підемо далеко на захід, навіть за Кров країну, де є бобали. Наші вороги не рідуть туди за нами".

Крейзі Горс похитав головою.

"Він піде, цей білий чоловік. Він йде за нами, куди ми йдемо. Він не має й стільки жалю, що вовк. Він поклявся змести нас з лиця землі".

Наш табір був дуже великий і мій чіф був повним його командантом. Частина Огалеласів прилучилася до нас раніше і з Чейенісами ми творили майже п'ятнацять сот родин. Ми не нищили слідів за собою. Ми йшли громадою і кудомо ми пройшли, лишили за собою широкі втоптані дороги. Ми йшли вигідно Половостом до гір Розебуду й Розебуду до невеликого потоку, який виливає в Грісі Грес Крік

(Далі буде.)